

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 10 Sayı: 48 Volume: 10 Issue: 48

Şubat 2017 February 2017

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE BİR HAREKETİN SON TEMSİLCİSİ: ERNİS KÖY ENSTİTÜSÜ*
THE LAST REPRESENTATIVE OF A MOVEMENT IN THE REPUBLIC PERIOD: ERNİS VILLAGE
INSTITUTE

Abdulaziz KARDAŞ**

Öz

Cumhuriyetle başlatılan eğitim seferberliği ile okullaşma oranını artırma ve okulların öğretmen eksikliği giderilmeye çalışılmıştı. Bu maksatla "İlk Muallim Mektebi" ve "Köy Muallim Mektebi" kurulmuştu. Ayrıca okuma-yazma oranını artırmak için "Halk Dershaneleri" faaliyete geçirilmiş ve daha sonra "Millet Mektepleri" kurulmuştu. Bunun yanında kırsal kesimlerdeki halkın eğitilmesi, temel eğitimle beraber köylülere rehberlik yapacak öğretmenler yetiştirmek amacıyla "Köy Eğitimcileri Kanunu" çıkarılmıştı. Bu yöndeki çalışmalarla "Köy Enstitüleri" kurulmuştu.

Kurulan enstitülerin sonuncusu 18 Kasım 1948'de Van-Ernis'te açılmıştı. Ernis Köy Enstitüsü, bölgenin ihtiyaç duyduğu öğretmenleri yetiştirecekti. Köy Enstitüleri, DP İktidarı Dönemi'ne kadar faaliyette bulunmuştu. Bu dönemde enstitüler tasfiye edilerek yerlerine öğretmen okulları açılmış ve bu nedenle Ernis'te açılan enstitü uzun ömürlü olamamıştı.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Dönemi, Eğitim, Köy Enstitüleri, Ernis Köy Enstitüsü.

Abstract

With the educational campaign having started with the Republic, efforts were made to increase the schooling rate and fulfill the teacher requirements of the schools. In this context, "First Teacher School" and "Village Teacher School" were established. Furthermore, "Public Training Centers" were founded and then "Public Schools" were launched to increase the rate of literacy. Additionally, in order to educate the public in rural parts and to train teachers to guide the villagers "Village Teachers Law" was enforced. Accordingly, "Village Institutes" were founded.

The last of the institutes founded was opened in Van-Ernis in November 18 of 1948. Ernis Village Institute would educate the teachers this region requires. Village Institutes were active until the rule of Democratic Party government. During this government, Institutes were deployed and teacher high schools were established instead, therefore the Institute in Ernis was not long-termed.

Keywords: Republican Period, Education, Village Institutes, Ernis Village Institute.

Giriş

Cumhuriyetin ilk yıllarında ülkede okuma-yazma bilmeyen büyük kitlenin yeni devletin ilkelerine göre nasıl eğitileceği meselesi tartışılmaya başlandı. Cumhuriyetle başlatılan eğitim seferberliği ile okullaşma oranını artırma ve okulların öğretmen eksikliği giderilmeye çalışıldı. Ancak Cumhuriyet'in ilk yıllarında ülkede, ilk, orta ve lise düzeyinde ne kadar okul, öğrenci ve öğretmen bulunduğu ilişkin kesin ve güvenilir sayılar mevcut değildir (Sakaoğlu, 1993:14; İnan, 1983:55). Bunun yanında savaş döneminde ve daha sonraki yıllarda bütçeden eğitime yeterli derecede ödenek ayrılamadı. (BMM ZC, 1920: I/5, 1920:110). Ülke eğitimindeki bu tabloyu değiştirmek için hükümet yoğun bir mücadele başlattı. Mustafa Kemal Paşa, BMM'yi açış konuşmasında hükümetin bu mücadele ve eğitim politikasını, cehaleti ortadan kaldırmak, köylüyü okutmak, vatanını, milletini, dinini, dünyasını tanıyacak bilgilerle donatmak (BMM ZC, 1922: I/18,:7-8; ASD, 1997:244-245) gerektiğini vurguladı.

Bu amaçlarla başlatılan eğitim seferberliği ile okullaşma oranı artırılmaya çalışıldı. Türkiye'deki okulların en önemli sorunlarından birisi de öğretmen yokluğuuydu. Hükümet öğretmen ihtiyacını karşılamak için şehir ve kasaba ilkokulları ile köy okullarına öğretmen yetiştirilmesi politikası izledi. Bu dönemde yetiştirilecek öğretmenlerin yeterli sayıda ve köyü cehaletten kurtaracak tipte olması üzerinde duruldu. (Koçer, 1983:581; Koçer,

* Bu makale konusuyla ilgili detaylı bilgi için bkz: Abdulaziz Kardeş, *Cumhuriyet Dönemi'nde Van Gölü Havzası'nda Yapılan Kamu Harcamaları ve Yatırımlar (1923-1950)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2015, s.394-400.

** Yrd. Doç. Dr., Yüzüncü Yıl Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, T.C. Tarihi Anabilim Dalı, e-mail: a.kardas@yyu.edu.tr

1967:86). Amerikalı eğitimci John Dewey, öğretmenin köyün birçok problemini halledecek tipte yetiştirilmesini tavsiye etmişti (Dewey, 1989:21; Eski, 1999:162). Bu tavsiye doğrultusunda Maarif Vekili Mustafa Necati Bey tarafından 789 sayılı Maarif Teşkilatı Kanunu ile “İlk Muallim Mektebi” ve “Köy Muallim Mektebi” şeklinde şehir ve köy için iki farklı öğretmen tipi yetiştirilmeye başlandı.

Köylerin öğretmen ihtiyacının karşılanması ve öğretmenlerin köylerde tutunmalarını sağlayacak tedbirler araştırılmış ve bu amaçla 7 Haziran 1925'te çıkarılan 2049 Sayılı “Şark Vilâyetlerine Gidecek Muallimlere İtası Muktezi Maaş Zamları Hakkında Talimatnâmenin Mer'iyete Vazına Dair Kararnâme” ile doğu vilâyetlerindeki okullara gönderilen ve o bölgenin yerlisi olmayan öğretmenlere maaş ve fevkalâde tahsisat verilmesi ön görüldü. (Düstur, 1934:709-710; Öztürk, 1996:175).

a) Halk Eğitiminden Köy Enstitülerine Giden Süreç

Cumhuriyetin ilk yıllarında ülkede okuma-yazma bilmeyen büyük kitlenin Cumhuriyet ilkelerine göre nasıl eğitileceği, en azından nasıl okutulacağı sorununu çözmek amacıyla “Halk Mektepleri” veya “Halk Dershaneleri”nin kuruldu. (Ergun, 1997:125-126). 1 Kasım 1928'de çıkarılan bir kanunla Lâtin temelli yeni bir alfabe kabul edildi. (Akyüz, 2001:313). Harf İnkılâbı ile Halk Dershaneleri, “Millet Mektepleri” adı altında örgütlenmiş ve halka yeni harfleri öğretmek (Vakit, 9 Aralık 1928) amacıyla 1 Ocak 1929'dan itibaren faaliyete geçti. (Vakit, 9 Aralık 1928).

Cumhuriyet Dönemi'nde ülkenin sosyal ve kültürel gelişmesinde, Cumhuriyetin getirdiği değer ve inkılâpların toplumun geniş kesimlerine ulaştırılmasında son derece önemli görevleri yerine getirmeye çalışan Halkevleri kuruldu. Cumhuriyet yönetimi halkevleri ve daha sonra kurulan halkodaları sayesinde yaptıklarını halka yayma ve çağdaş bilimi, aydınlar vasıtasıyla yurdun her köşesine taşıma fırsatını yakaladı. (Veldet, Cumhuriyet, 27 Şubat 1945). Halkevleri dikkatli ve uzun hazırlıklardan sonra ilk olarak 14 merkezde açıldı. (Cumhuriyet, 18 Şubat 1939). İkinci tertip olarak 24 Haziran 1932'de 20 merkezde açıldı. (CHP 15. Yıl:16). 1932'de 34'le başlayan halkevleri sayısı 1939'da 367'yi buldu. (Cumhuriyet, 17 Şubat 1939; Son Telgraf, 18 Şubat 1939; Cumhuriyet, 24 Şubat 1941). Bunlarda kayıtlı üye sayısı da 150 bin'i aştı (Ünal, 1940:387).

Cumhuriyet Dönemi'nde ülkenin bayındır hale getirilmesi, sanayi, tarım ve hayvancılık başta olmak üzere her alanda gelişme sağlanması için yetişmiş insan gücüne ihtiyaç bulunmaktaydı. Cumhuriyetin ilk on yılında eğitimin her kademesinde düzenlemeye gidildi ve mümkün olduğu kadar daha fazla kişi eğitmek amacıyla eğitim seferberlikleri başlatıldı. Ancak bu dönemdeki bütün faaliyetlere rağmen istenilen eğitim seviyesine ulaşılamadı.

Ülkede bulunan öğretmen okullarının verdiği mezun sayısı hedefe ulaşmak için yetersiz kalmaktaydı. Bu dönemde 40 bin civarındaki köyün ancak yüzde 10 kadarında okul ve öğretmen bulunuyordu. Nüfusu 150'yi geçmeyen köylerin her birinde ilkokul açıldığı takdirde öğrenci sayısı çok az olacağından bu köylerin eğitim ve öğretim bakımından kalkınması ve ziraat işlerinin fenni bir şekilde yapılması için köylüye rehberlik etmek üzere köy eğitimleri sisteminin kurulması zorunlu görüldü. (Cumhuriyet, 11 Haziran 1937). Bunun için daha pratik bir çözüm yolu olarak “Köy Eğitimleri Kanunu” çıkarıldı. 11 Haziran 1937'de kabul edilen 3238 sayılı bu kanuna göre köy eğitimleri, maarif ve ziraat vekilleri tarafından ziraat işleri yaptırılmaya uygun okul veya çiftliklerde açılan kurslarda yetiştirilecekler ve nüfusları öğretmen gönderilmesine elverişli olmayan köylere gönderileceklerdi (Düstur, 1946: 675). Köy eğitimleri eğitim ve öğretim işlerinin yanı sıra ziraatın fenni bir şekilde yapılması için köylülere rehberlik edeceklerdi (Yiğit, 2002:447).

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü de yaptığı konuşmalarda sürekli nüfusunun çoğunluğunu oluşturan köylülerin durumlarının geliştirilmesi üzerinde durdu ve bunu şu şekilde değerlendirmekteydi: “Köylünün kalkınması bizim için yaşama meselesidir. Köylünün okumuş yazmış, teknik öğretime girmiş, esir hayatından kurtularak toprak sahibi olmuş olması her halde gerçekleştirmeye azmettiğimiz meselelerdir” (İnönü, Ulus, 17 Nisan 1946).

Bu amaçlar doğrultusunda Van’da halkın ve sanat erbabının eğitimine katkı sağlamak üzere 1945’te Van’daki Orta Sanat Okulu’nun yanında Akşam Kız Sanat Okulu’nun da açılması için çalışmalar başlatıldı. (Van, 21 Temmuz 1945). Bunların yanında açık olan ilkokullarda ihtiyaç duyulan 28 öğretmen tayin edildi (Van, 11 Ağustos 1945). Yine Van gençliğini yükseköğretime hazırlama bakımından şehirde bir lisenin kurulması için çalışmalar başlatıldı. Buradaki ortaokuldan mezun olanlar bir lise öğrenci kadrosunu doldurabilecek sayıdaydı. Ayrıca Ağrı, Bitlis ve Hakkâri vilâyetlerindeki ortaokul mezunları bu sayıya ilâve edildiğinde, lisenin gerekliliği ve öneminin bir kat daha arttığı (Van, 23 Aralık 1944) ortadaydı.

b) Köy Enstitülerinin Kuruluşu ve Faaliyetleri

Cumhuriyet Dönemi’nde eğitim ve öğretimi aksatan en önemli sorunlardan birisi de okul sayılarına nazaran öğretmen eksikliğiydi. Söz konusu dönemde Türkiye’de mevcut öğretmen okullarının verdiği mezun sayısı hedefe ulaşmak için yetersiz kalmaktaydı. Bu dönemde kırsal kesim ve köylerin ancak yüzde 10 kadarında okul ve öğretmen bulunmaktaydı. Hükümet kırsal kesimlerdeki halkın eğitilmesine önem verdi. Temel eğitiminin yanında köylülere rehberlik yapacak öğretmenler yetiştirmek amacıyla harekete geçildi, daha pratik bir çözüm yolu olarak Köy Eğitimleri Kanunu çıkarıldı. Kanuna göre; köy eğitimleri, maarif ve ziraat vekilleri tarafından ziraat işleri yaptırılmaya uygun okul veya çiftliklerde açılan kurslarda yetiştirilecekler ve nüfusları öğretmen gönderilmesine elverişli olmayan köylere gönderileceklerdi. Ayrıca köy eğitimleri eğitim ve öğretim işlerinin yanı sıra ziraatın fenni bir şekilde yapılması için köylülere rehberlik edeceklerdi (Yiğit, 2002:447). Köylerin eğitim ve öğretim bakımından kalkınması ve tarım işlerinin gerekli şekilde yapılması için köy eğitimleri teşkil ve istihdamı zorunlu görüldü. (Cumhuriyet, 11 Haziran 1937). Devlet, köy eğitimleri sistemini uygulayarak, ülkedeki eğitimci eksikliğini gidermeye çalıştı. Kırsal kesimlerdeki çocuklarla birlikte köylülerin de eğitilmesine önem verilmesi ve köylerde temel eğitimin dışında tarım, hayvancılık gibi alanlarda eğitim almış öğretmenler yetiştirmek konusunda eğitim veren kurumlar açma fikri gelişti.

Köy öğretmeni yetiştirecek kurumlarda öğretmenle birlikte köylerde gereksinim duyulan diğer unsurlar da geliştirileceği için bu yeni kurumlara, “Köy Enstitüleri” adını vermek uygun bulunmuştu. Enstitülerin eğitim programında tarım bilgileri ağırlık merkezini oluşturacak ve öğrenci uygulamalı tarım yapacaktı. Bu sebeple enstitülerin programlarının düzenlenmesinde Maarif Vekilliği, Ziraat Vekilliği ile bilgi alış verişinde bulunacaktı (TBMMZC, 1940: VI/10:3).

TBMM’deki çalışmalardan sonra, 17 Nisan 1940’ta 3803 sayılı “Köy Enstitüleri Kanunu” kabul edildi. Kanununun 1. Maddesi’nde; “Köy öğretmeni ve köye yarayan diğer meslek erbabını yetiştirmek üzere ziraat işlerine elverişli arazisi bulunan yerlerde Maarif Vekilliği’nce Köy Enstitüleri açılır,” ibaresine yer verildi. (TBMMKM, 1940, VI/21:233; Düstur, 1961:444-445). Köy Enstitülerinde marangozluk, demircilik, tarla ziraatı, bahçe ziraatı, tavukçuluk, hayvancılık, kızlar için dikiş ve çocuk bakımı gibi teorik ve uygulamalı dersler vardı (Atay, Ulus 27 Mayıs 1942). Bu nedenle Köy Enstitüleri bir okul değil büyük bir alan üstünde içinde birçok birimleri ve iş alanları bulunan eğitim işletmeleri olarak kuruldu.

(Türkoğlu, 2004:171). Maarif Vekâleti ilk etapta 12 merkezde Köy Enstitülerinin açılmasını kararlaştırdı. Bunlar arasında Van Gölü Havzasına yakın olan Diyarbakır, Ağrı, Kars ve Erzurum vilâyetleri yer almaktaydı (Yeni Yurd, 5 Ocak 1940).

Maarif Vekili Hasan Ali Yücel, Köy Enstitüleri ile ilgili olarak, “ *Şark vilâyetleri için geçen sene Erzurum’da bir köy enstitüsü açmıştık. Diyarbakır’dan sonra Van ve Muş’u da düşünmekte ve tetkikatını yapmaktayız. Köy Enstitüleri daha dört senelik bir hayat içerisinde eski rejimler ve devirlerde mütemadiyen kendisinden alınan fakat kendisine hiçbir şey verilmeyen köye ve köylüye yeni şeyler vermek için bir yuva olmaya başlamıştır,*” (Ayın Tarihi, 1943:66) şeklindeki sözleriyle Köy Enstitülerini desteklemişti. Çalışmaların olumlu sonuç vermesi ile Van Gölü Havzası’nın iki önemli merkezini oluşturan Van veya Muş’ta bir enstitü açmak için harekete geçildi.

Recep Peker Hükümeti’nin (7 Ağustos 1946-10 Eylül 1947) programında eğitim alanında “*Köy Enstitüleri*” üzerinde durmuştu. Programda Köy Enstitülerine; “*Köy Enstitülerinden çıkan gençlerin kendilerinden beklenen hizmeti başaracak surette bilgi ve tam bir milli duygu içinde yetişmelerine dikkat edilecektir*” (Ekinci, 1994:10) şeklinde yer verildi. Köy Enstitülerinin kuruluş gayeleri arasında “*köy mektebine hocadan*” ziyade “*köy için hoca*”nın (Fındıkoğlu, Cumhuriyet, 23 Aralık 1948) yetiştirilmesi düşünülmüştü.

c) **Ernis Köy Enstitüsü’nün Kuruluşu ve Faaliyetleri**

Milli Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu, Bitlis, Van ve Hakkâri başta olmak üzere bölgede geniş tetkiklerde bulundu. (Akşam, 3 Eylül 1948). Bu dönemde Diyarbakır’da bulunan Dicle Köy Enstitüsü (Çağlayan, 2014:119-132) bütün Doğu bölgesindeki köy öğretmenlerini yetiştiremiyor ve bulunduğu yerin iklimi nedeniyle hiç gelişemiyordu. Bu nedenle Van, Bitlis, Muş, Hakkâri ve Ağrı’dan bu enstitüye gönderilen öğrenciler buraya uyum sağlayamayarak memleketlerine geri dönüyordu (Köni, 1948:14).

Bu sırada Dicle Köy Enstitüsü’ne bağlı olmak üzere Van İskele’de bir “*Bölge Yatılı Uygulama Okulu*”nun açılması hususu Milli Eğitim Bakanlığı’na kararlaştırıldı. Okulun, 1948-1949 eğitim yılına yetişmesi ve bu okula elverişli binalar ile iki de öğretmen evi yapılmak amacıyla 80.000 lira tahsisat verildi. Bu okul beş sınıflı olacak köy öğretmeni ve sağlık memuru yetiştirmek üzere köy enstitülerine öğrenci hazırlayacaktı (Van Sesi, 13 Temmuz 1948). Diyarbakır’daki Dicle Köy Enstitüsü’ne bağlı olarak Van İskele Köyü’nde yapılacak Bölge Yatılı Uygulama Okulu’nun inşa işi ihaleye verilmişti. Binanın 1948’de bitirilmesi ve öğrenci alması plânlandı. Bu okulun açılması ile Dicle Köy Enstitüsü’ne uygulamalı öğrenci yetiştirilmesini amaçladı. Ayrıca okulun sonradan bir enstitüye çevrilmesi de plânlandı. (Van Sesi, 23 Eylül 1948). İskele’de yapımına başlanan ve üç bloktan oluşan (Van Sesi, 20 Aralık 1948) Bölge Yatılı Uygulama Okulu’nun inşaatı 24 Kasım 1948’de bitme noktasına geldi. (Van Sesi, 25 Kasım 1948).

Bu dönemde bölgede yeni bir Köy Enstitüsü kurmak için Milli Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu ve Bayındırlık Bakanı Nihat Erim, Eylül 1948’de Van, Hakkâri, Ağrı, Kars ve Erzurum’da incelemelerde bulundu. (Akşam, 3 Eylül 1948). Banguoğlu, buradaki incelemelerinden sonra Van Gölü sahilinde bulunan Ernis’te köy enstitüsü kurulmasını kararlaştırdı ve bu iş için İlköğretim Genel Müdürü Yunus Kâzım Köni’yi görevlendirdi. (Kirby, 2001:398).

Kâzım Köni, Ernis’te yaptığı tetkiklerden sonra buranın enstitü kurmaya uygun olduğunu Ankara’ya telgrafla bildirdi. Kâzım Köni telgrafında; “*Ernis, yeter arazisi, suyu ve başlangıçta tamir ve tadil edilerek kullanılacak taş binaları bulunması bakımından maksada elverişlidir. Her türlü imar faaliyetine elverişlidir. Tek mahzur binaların civarındaki 50 dekarı bulan sazlık ve bataklıktır. Sinek ve sıtma çoktur. Sağlık Bakanlığının yardımı ile bu bataklık kısa zamanda kurutulmalıdır. Bu tehlike bertaraf edilmeden hiçbir işe teşebbüs edilemez. Sağlık*

Bakanının şahsi ilgisiyle gönderilecek bir ekibin acele bataklığın kurutulmasını incelemesi gerekiyor”(Köni, 1948:15) şeklinde bölgenin enstitü kurulmasına müsait olduğunu belirtti ve buradaki sağlığı tehdit eden bataklığın da kurutulmasını istedi. Muradiye ile Erciş yolunun tam ortasında yer alan Ernis'te bulunan ve Ernis Garnizon Komutanlığı'ndan kalan binalarda kullanılabilir durumda olanların sayısı 18'di. Küçük ve harap bir durumda olmakla beraber buradaki binaların enstitü için uygun olduğuna karar verilmişti. Ernis, her türlü imar faaliyetine uygun olup Erciş'e 20 km mesafedeydi ve burada iskele yapıldığı takdirde Van ve Tatvan'la yaz-kış irtibat kurulabilirdi (Köni, 1948:15).

Açılması kararlaştırılan Ernis Köy Enstitüsü'nün ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla Erzurum Pular Köy Enstitüsü Müdürü Nihat Salkur, Ernis'teki binaları incelemiş ve buranın enstitü için uygun olduğunu Milli Eğitim Bakanlığı'na bildirdi ve enstitü için gerekli olan bütün malzeme Pular Köy Enstitüsü'nden Ernis'e gönderildi. (Van Sesi, 18 Ekim 1948). Ordu tarafından Ernis'te yapılan 41 kerpiç bina ve arsalarının da burada kurulan Köy Enstitüsü'ne verilmesi kararlaştırıldı. (Van Sesi, 11 Nisan 1949).

Ernis Köy Enstitüsü'nün kurulmasıyla bu bölgenin ihtiyaç duyduğu çok sayıdaki öğretmen ve eleman yetiştirecekti. Bunun için ilk başta Pular Köy Enstitüsü'nde okuyan ve Van, Bitlis, Muş, Hakkâri ve Ağrı gibi Ernis Köy Enstitüsü bölgesine giren öğrencilerden 110 tanesi seçilerek Ernis Köy Enstitüsü'ne gönderildi. Enstitünün ilk altı aylık yiyeceği ve 200 öğrenciye yetecek kadar giyecek, kırtasiye malzemesi, dikiş makinası, kamyonet, cip vs. malzemeler de Ernis'e gönderildi. Bunun dışında ihtiyaç duyulan malzemeler birçok bölgeden Erzurum ve Kurtalan yollarıyla Ernis'e gönderilmeye başlandı. (Köni, 1948:16). Gereken tüm hazırlıklar tamamlandıktan sonra enstitü, 18 Kasım 1948'de düzenlenen bir törenle açıldı. (Aydın Tarihi, 1948:30).

Milli Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu, Ernis Köy Enstitüsü'nün açılması münasebeti ile törende okunmak üzere şu mesajı gönderdi; “21. köy enstitümüz Van'ın Ernis Köyü'nde açılmıştır. İllerimiz için köy öğretmeni yetiştirecektir. Yalnız vatandaş iradesine dayanan Cumhuriyet payidar olmak ve milletimizi çağdaş medeniyet seviyesine ulaştırmak, hatta onun üstüne çıkarmak için bilgili, uyanık birbirine dayanmasını ve güvenmesini bilen vatandaşlara muhtaçtır. Anadolu'nun yerleşmiş ve oradan hareketle tarihin kaydettiği en devamlı ve büyük imparatorluklardan birini kurmuş olan fatih cedlerimizin ilk durağı olan bu ülkeyi yakın bir gelecekte hayırlı gelişmeler bekliyor. Cumhuriyet Hükümeti Doğu illerimizi vatan bütünü içinde aynı refah ve kültür seviyesinde görmek, azim ve kararındadır. Ernis Köy Enstitüsü'nü bu azim ve kararın ciddi bir ifadesi olarak anlamanızı dilerim. Ernis Köy Enstitüsü bugün 150'yi bulmuş olan öğrencileriyle düzenli ve plânlı olarak çalışmağa başlamıştır. Hükümetimizin kurmak için hiçbir fedakârlığı esirgemediği bu iş sizindir. Doğu illerimizin kültür kalkınmasında Ernis Köy Enstitüsü, ağır bir sorumluluğu üzerine almıştır. Bu kurumun başarılı olması, ancak bütün vatandaşların burasını tanınması, sevmesi ve onun işleriyle yakından ilgilenmesiyle mümkün olabilecektir. Cumhuriyet hükümetinin sorumluluk almış bir uzvu sıfatıyla sizlerden Ernis Köy Enstitüsü'nü kendi eviniz, tarlanız gibi benimsemeniz, bu yurt köşesinde vazife almış öğretmen ve idareci arkadaşlarımızın bu yurt köşelerinde başarılı olabilmesi için elimizden gelen her yardımı yapacağız. Ernis Köy Enstitüsü'nden feyz alacak gözbebeği evlatlarımız şuurlu, imanlı birer Türk vatandaşı ve münevver, pratik birer meslek adamı, öğretmen olarak yetişeceklerdir. Onların bedenlerinin ve ruhlarının sıhhati ve gelişmesiyle ilgilenmek başta gelen vazifelerimizdendir”(Aydın Tarihi, 1948:30; Köni, 1948:17; Van Sesi, 1 Aralık 1948).

Ernis Köy Enstitüsü'nün açılması ile Van ve çevresinin eğitiminin gelişmesi için önemli bir fırsat doğmuştu. Bu tarihe kadar bölgede hiçbir yükseköğretim kurumunun bulunmayışı enstitünün önemini bir kat daha artırmıştı. Ernis Köy Enstitüsü, bölgenin

eğitim-öğretim, sosyo-kültürel ve iktisadi kalkınmasında önemli katkılar sağlayacaktı. Ernis Köy Enstitüsü'nün açılması ile Van Gölü Havzası'nda bulunan öğrenciler için ortaöğretimden sonra eğitime devam etme fırsatı doğmuştu. Enstitü, burada hayata geçirdiği uygulamalı tarım ve hayvancılıkla köylülere iyi model oluşturarak ülke kalkınmasında yerini almaya başlamıştı.

1949'da Doğu vilâyetlerinin bütçelerinin yetersiz kalması yüzünden buradaki eğitime yeteri kadar pay ayrılamamıştı. Bu nedenle havzadaki okulların yapımı ve geliştirilmesi için Doğu Anadolu Kalkınma ödeneğinden para aktarılmak zorunda kalınmıştı. Bu çerçevede Van Gölü Havzası'ndan Ernis Köy Enstitüsü'nün binalarının tamir ve inşaları için Milli Eğitim Bakanlığı 1949 mali yılı bütçesinden (Van Sesi, 18 Haziran 1949) 100.000 lira ve Tatvan'da yapılacak üç ve beş dershaneli ilkokul binaları için de para ayrılmıştı (TBMMTD, 1949: VIII/19: 288).

Köy Enstitüleri, DP İktidarı Dönemi'ne kadar faaliyette bulunmuş ve ülke eğitiminde önemli katkılar sağladı. Ancak DP İktidarı Dönemi'nde 27 Ocak 1954'te TBMM'de çıkarılan 6234 sayılı "*Köy Enstitüleri ile İlköğretmen Okullarının Birleştirilmesi Hakkında Kanun*" (TBMMTD, 1954:IX/27: 370-378; Resmi Gazete, 1954:8625) ile enstitüler tasfiye edilerek yerlerine öğretmen okulları açıldı. (Zafer, 26 Şubat 1951). Bu nedenle Van-Ernis'te açılan enstitü uzun ömürlü olmadı.

Sonuç

Cumhuriyetin ilk yıllarında okuma-yazma bilmeyen büyük kitlenin yeni devletin kuruluş felsefesine göre eğitilmesi için başlatılan eğitim seferberliği ile okullaşma oranını artırma ve okulların öğretmen eksikliği giderilmeye çalışılmıştır. Bu dönemde öğretmen ihtiyacını karşılamak amacıyla şehir ve köy için öğretmen yetiştirilmesi politikası izlenmiş ve bu maksatla "*İlk Muallim Mektebi*" ve "*Köy Muallim Mektebi*" kurulmuştur. Ayrıca okuma-yazma oranını artırmak için "*Halk Dershaneleri*" faaliyete geçirilmiş ve daha sonra "*Millet Mektepleri*" kurulmuştur. Kırsal kesimlerdeki halkın eğitilmesi, temel eğitimle beraber köylülere rehberlik yapacak öğretmenler yetiştirmek amacıyla "*Köy Eğitimcileri Kanunu*" çıkarılmış ve bu yöndeki çalışmalarla "*Köy Enstitüleri*" kurulmuştur.

Kurulan enstitülerin sonuncusu 18 Kasım 1948'de Van-Ernis'te açılmıştır. Ernis Köy Enstitüsü, bu bölgenin ihtiyaç duyduğu öğretmenleri yetiştirmeye başlamış ve Van, Bitlis, Muş, Hakkâri ve Ağrı gibi Ernis Köy Enstitüsü bölgesine giren yerlerden öğrenciler kabul etmiştir.

Köy Enstitüleri, DP İktidarı Dönemi'ne kadar faaliyette bulunmuştur. Bu dönemde enstitüler tasfiye edilerek yerlerine öğretmen okulları açılmış ve bu nedenle Ernis'te açılan enstitü uzun ömürlü olamamıştır. Dolayısıyla büyük gayelerle açılan Ernis Köy Enstitüsü, Van ve çevresinde hedeflenen oranda başarılı olamamıştır.

KAYNAKÇA

Resmi Yayınlar

Ayın Tarihi, S: 180, Kasım 1948.

Ayın Tarihi, S:114, Mayıs 1943.

Düstur, Üçüncü Tertip C: 6, Başvekâlet Matbaası, Ankara 1934.

Düstur, Üçüncü Tertip, C: 18, Başvekâlet Devlet Matbaası, Ankara 1956.

Düstur, Üçüncü Tertip, C: 21, Başbakanlık Devlet Matbaası, Ankara 1961.

Resmi Gazete, 4 Şubat 1954, Sayı:8625.

TBMM Kavanin Mecmuası, VI/21, TBMM Matbaası, Ankara 1940.

TBMM TD. IX./27, B: 34, (27.01.1954).

TBMM ZC. I/5, İ: 86, (19.10. 1336/1920).

TBMM ZC. VI/10, İ: 41, (17.4.1940), (Köy Enstitüleri Teşkili Hakkında Kanun Layihası ve Maarif, Ziraat, Dâhiliye ve Bütçe Encümenleri Mazbataları), Sıra Sayısı: 98.

Yerel ve Ulusal Gazeteler

Akşam.

Cumhuriyet.

Son Telgraf.

Yeni Yurd.
Van.
Van Sesi.
Zafer.

Kitap ve Makaleler

- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I-III*, (1997), Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayını.
- ATAY, F. R. (1942), "Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nde Ne Gördüm", *Ulus*, 27 Mayıs.
- ÖZTÜRK, C. (1996), *Atatürk Devri Öğretmen Yetiştirme Politikası*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- CUMHURİYET Halk Partisi, *On Beşinci Yıl Kitabı*, (Basım Yeri ve Tarihi Yok).
- ÇAĞLAYAN, E. (2014), " Köy Enstitüleri'nin Açılması ve Dicle Köy Enstitüsü", *Turkish Studies*, Volume 9/1 Winter, p. 119-132.
- DEWEY, J. (1989), *Türkiye Maarifi Hakkında Rapor (1924)*, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayını.
- ERGÜN, M. (1997), *Atatürk Devri Türk Eğitimi*, Ankara: Ocak Yayınları.
- ESKİ, M. (1999), *Cumhuriyet Döneminde Bir Devlet Adamı Mustafa Necati*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayını.
- FINDIKOĞLU, (1948), " Köy Enstitülerinin Dayandığı Esaslar", *Cumhuriyet*, 23 Aralık.
- İNAN, M. R. (1983), "1920'lerde Türk Millî Eğitimi", *Cumhuriyet Döneminde Eğitim*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- KARDAŞ, A. (2015). *Cumhuriyet Dönemi'nde Van Gölü Havzası'nda Yapılan Kamu Harcamaları ve Yatırımlar (1923-1950)*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- KIRBY, F. (2001), *Türkiye'de Köy Enstitüleri*, Yayına Hazırlayan: Engin Tonguç, Ankara: Güldiken Yayınları.
- KOÇER, H. A. (1967), *Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Problemi, (1848-1967)*, Ankara 1967: Yargıçoğlu Matbaası.
- KOÇER, H. A. (1983), "İlkokul Öğretmeninin Yetiştirilmesi, 1923-1980", *Cumhuriyet Döneminde Eğitim*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- KÖNİ, K. (1948), " Yeni Açılan Bir Kültür Yuvası: Ernis Köy Enstitüsü", *Ülkü Halkevleri ve Odaları Dergisi*, II/ 24, Aralık.
- TÜRKOĞLU, P. (2004), *Tonguç ve Enstitüleri*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- SAKAOĞLU, N. (1993), *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi*, İstanbul: İletişim Yayınları,
- ÜNAL, K. (1940), "Millî Şef ve Halkevleri", *Ülkü Halkevleri Dergisi*, XIV/83, Birincikânun / Aralık.
- VELDET, H.(1945), "Sosyal Davalarımız ve Halkevleri", *Cumhuriyet*, 27 Şubat.
- AKYÜZ, Y. (2001), *Türk Eğitim Tarihi*, İstanbul: Alfa Yayınevi.
- YİĞİT, A. A. (2002). "İnönü Dönemi'nin Köye Özel Öğretmen Yetiştirme Projesi: Köy Enstitüleri", *Türkler XVII*, Ankara; Yeni Türkiye Yayınları.
- EKİNCİ, Y. (1994), *Hükümet ve Siyasi Parti Programlarında Millî Eğitim (1920-1994)*, Ankara.
- "Millet Mektepleri Açıldı", *Vakit*, Kânun-ı evvel/ Aralık 1929.
- İNÖNÜ, İ. (1946), "İlköğretimde Çalışmalarımız", *Ulus*, 17 Nisan.
- "En Büyük Seferberlik Başlıyor!", *Vakit*, 9 Kanun-ı evvel/ Aralık 1928.